

Л. Анистратенко, соискатель
Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев

ТЕКСТОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ЯПОНСКОЙ ЛИТЕРАТУРОВЕДЧЕСКОЙ ТЕРМИНОЛОГИИ

Исследуются термины японской литературоведческой терминологии в сфере функционирования, а именно в литературоведческих трактатах. Устанавливается терминологическая насыщенность профессиональных текстов японского литературоведения, анализируются стилистические особенности текстов исследуемой терминологии.

Ключевые слова: отраслевая терминология, литературоведческая терминология, японский язык.

L. Anistratenko, postgraduate student
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

TEXTUAL FEATURES OF THE JAPANESE LITERARY TERMINOLOGY

The Japanese literary terminology in terms of functioning, namely in the literary treatises is studied. The terminological richness of professional Japanese literary texts is set. The stylistic features of the studied terminology texts are analyzed.

Key words: branch terminology, literary terminology, Japanese language.

УДК 811.521'06'282:82-31Мацумото Сейчью.08

I. Батюк, асист.
Львівський національний університет
імені Івана Франка, м. Львів

МІСЦЕ ДІАЛЕКТІВ У ДЕТЕКТИВНОМУ РОМАНІ МАЦУМОТО СЕЙЧЬО «КРАПКИ ТА ЛІНІЇ»

У статті розглянуто діалектні особливості роману Мацумото Сейчью «Крапки та лінії». Використання діалектизмів як регіональних індикаторів є важливою складовою авторського стилю письменника. Діалектні елементи вжито для більшої достовірності мови деяких героїв.

Ключові слова: діалектизми, літературна мова, перехідні діалектні явища.

Діалект у творах може використовуватися для означення територіальної приналежності героя, вказівки на його вік, соціальний статус, а також для передачі певного емоційного висловлювання [4]. Окрім того, він урізноманітнює мову персонажів, надає певного колориту художньому твору, оригінальності стилю письменника [2].

Дослідник П. Ю. Гриценко виділяє два види текстів, які, на його думку, посідають проміжне місце між літературною мовою та діалектом: а) тексти, які автори дещо стилізують під діалект, однак загалом орієнтуються на літературну норму, тому говіркові риси оцінюються як діалектизми; б) тексти, які орієнтовано не на літературну

мову, а на діалект, тому у них одиниці не диференціюються на діалектні і нормативні, а, отже, говіркові риси не можна розглядати як діалектизми [1, с. 146-147]. Текст Мацумото Сейчьо «Крапки та лінії» належить до першої категорії.

Дослідник Гері Хауслейден зазначав, що деяким романам Мацумото Сейчьо, а саме «Крапки та лінії» (『点と線』 “*Ten to sen*”, 1958) та «Піщаний посуд» (『砂の器』 “*Suna no utsuwa*”, 1961), властива тема діалектів як індикаторів культурного районування [7, с. 130]. Серед японських учених, які зосередили увагу на мовних особливостях творів Мацумото Сейчьо, варто згадати Куросакі Йошіакі, який розглядав елементи діалекту Зузу у романі «Піщаний посуд» [11]. У творі письменник використав вказівку на діалект Тохоку у тексті, яким начебто спілкувалася жертва злочину, щоб побудувати ланцюжок хибних доказів, сповільнити розкриття справи і заодно заплутати читача. А згодом з'ясувалося, що жертва не походила з району Тохоку. Вона була родом з Чюгоку, а у спілкуванні використовувала діалект Зузу, який побутував на обох територіях.

Що ж до роману «Крапки та лінії», то ніяких подібних досліджень досі не велося, що й зумовлює актуальність нашої праці. Події у другому розділі твору розгортаються на території Каші міста Фукуока, і саме там автор для більшої вірогідності ввів у мову персонажів деякі діалектні елементи, характерні для цієї території. Оскільки Мацумото Сейчьо (1909-1992) народився у місті Кокура (тепер район Кокура-Кіта міста Кітакюсю) префектури Фукуока (о. Кюсю), то був добре обізнаний із місцевим діалектом.

За мету ми поставили описати вжиті у тексті діалектизми та розглянути індивідуальне мовлення персонажів – мешканців Фукуоки. Відповідно до цього, у роботі ми використали описовий метод дослідження.

Автор на прикладі розмовного стилю окремих героїв показав регіональні особливості мовлення місцевого населення, використавши для цього переважно службові слова, оскільки вони не вимагають додаткових пояснень і не викликають труднощів у розумінні змісту. У творі Мацумото Сейчьо ввів прикінцеву діалектну частку ばい *bai* у мову простого робітника, який прибіг у місцеве відділення поліції, щоб доповісти про жахливу знахідку: 「海岸に死人がありますばい」 [19, с. 13] “*Kaigan ni shinin ga arimasu bai*” «На березі моря два покійники!» [переклад наш]. ばい *bai* вживають у префектурі Фукуока (о. Кюсю), коли повідомляють співрозмовнику раніше невідому йому інформацію. ばい *bai* мовці також використовують у зверненні до себе [14, с. 324]. Цікаво, що герой уживає її після нейтрально-ввічливої *ます masu*-форми. Цей самий герой ужив також у кінці речення дві зв'язки поспіль: діалектну *たい tai*, відповідником якої є зв'язка *だ da*, та нейтрально-ввічливу *です desu*: 「……二人ですたい。男と女のごつありましたやな」 [19, с. 13] “...*Futari desu tai. Otoko to onna no gotsuarimashita ya na*” «Двоє – ніби чоловік та жінка» [переклад наш]. Зв'язка *たい tai* також використовується, коли мовець намагається надати своїм думкам та судженням об'єктивнішого звучання [14, с. 324]. Мовознавець Камбе Хіроясу зазначав, що згадані вище діалектизми належать до наріччя Хічіку, до якого входять діалекти західного Кюсю [18, с. 92]. Дослідник Маеда Акіхіко стверджує, що вони зазвичай уживаються після простих форм. У разі поєднання з *ます masu* *です desu* ступінь

ввічливості висловлювання підвищиться, але від цього шанобливим воно не стане [18, с. 90]. Таку спробу переходу на літературну мову можна пояснити, використавши аксіому лінгвіста В. Лабова про увагу до мови, за якою людина говоритиме формальніше тоді, коли більше зосереджуватиметься на тому, що говорить [8, с. 286], як у ситуації спілкування з поліцією.

У поданій цитаті є ще один діалектизм – ごつある *gotsuaru*, який має відповідник のようです *no you desu* «схоже; здається» літературної мови й поширений по всій території острова Кюсю [20]. Ще у прикладі вжито やな *ya na* замість だね *da ne*. Дієслівна зв'язка や *ya* найчастіше вживається у районі Кансай, але поширена на півдні Японії загалом. Це свідчить про перехідність діалектних явищ.

Далі по тексті бачимо, як поліцейський послуговується діалектом у спілкуванні з відвідувачем, хоча й обходить без *ます masu* та *desu*-форм. У цьому разі поліцейський заговорив діалектом, оскільки зрозумів, що спілкується з місцевим жителем, і таким чином вирішив зменшити дистанцію між співрозмовником та собою. Згідно з теорією мовної акомодатії (Communication Accommodation Theory, CAT), люди у спілкуванні можуть пристосовувати свої мовні стилі одне до одного, щоб позитивно налаштувати слухача до себе [3, с. 413]. Соціолінгвіст А. Белл також стверджував, що люди пристосовують свій стиль мовлення до співрозмовників, а також можливих слухачів [6, с. 121]. Це ілюструє така цитата з тексту: 「どけえあったな？」 [19, с. 14] “*Doke e atta na?*” «Де ж натрапили на них?» [переклад наш]. *どけ doke*, аналогом якого є *どこ doko* «де» літературної мови, вживається на території Чікуго, що на півдні префектури Фукуока [16]. Можна припустити, що поєднання *どけえ doke e* – це те саме, що й *どこに doko ni* «де». Слід додати, що *どけえ dokee* також уживається в діалекті міста Кофу префектури Яманаші (о. Хонсю), але у значенні «куди» [21]. У відповіді робітника на це питання ми також виявили декілька діалектних особливостей. Йдеться про *ばba*, що побутує на заході та півдні префектури Фукуока і має відповідник – відмінкову частку *を wo* [14, с. 328]: 「すぐ、その海ばたですたい。あたしが案内ばしまっしょ」 [19, с. 14] “*Sugu, sono umibata desu tai. Atashi ga annai ba shimassho*” «Неподалік, ген на тому узбережжі. Давайте я вас заведу» [переклад наш]. Крім того, ця частка вживається також і у префектурах Сага, Нагасаки (о. Кюсю) та місті Мураяма префектури Ямагата (о. Хонсю) [13, с. 548]. Ще у цитаті вжито діалектну форму *まっしょ massho*, поширену на території Кумamoto (о. Кюсю), замість літературної *ましよう mashou* «давайте...» [10].

Далі поліцейський ужив діалектну наказову форму *んしゃい nshai*, літературним відповідником якої є *てください te kudasai* [15]: 「そうな、じゃ、ちょっと待ちんしゃい」 [19, с. 14] “*Sou na, ja, chotto machinshai*” «А, он як, ну, то трохи зачекайте» [переклад наш]. У цій цитаті є ще один діалектизм *そうな sou na*, який співвідноситься з *そうですか sou desu ka* «А, он як» і побутує на південному заході префектури Ойта (о. Кюсю) [17]. Слід зазначити, що *そうな sou na* також уживається в місті Такамацу префектури Кагава (о. Хонсю) [12].

Перехідність діалектних явищ можна побачити і в мові судмедексперта, коли він висловив припущення щодо проміжку часу з моменту смерті чоловіка та жінки через отруєння ціаністом калієм: 「帰ってよく見なければ分からんが、まず十時間内外

かな」 [19, с. 15] “*Kaette yoku minakereba wakaran ga, mazu juujikan naigai kana*” «Поки детальніше не огляну тїл по поверненнї, не знатиму. Ймовїрно сталося це десь у межах десяти годин» [переклад наш]. Як бачимо з цитати, заперечна форма дієслова 分かる *wakaru* «розумїти, знати» утворилася за допомогою *ん n*, що характерно для району Кансай. І це не поодинокий випадок у тексті. Наприклад, начальник пошукового відділу, розглядаючи рахунок із вагону-ресторану потяга, в якому обїдав померлий, сказав: 「……何を食べたかわからん」 [19, с. 16] “...*Nani wo tabeta ka wakaran*” «...Що їв – невідомо» [переклад наш].

Звісно, не всі герої родом із префектури Фукуока спілкувалися діалектом. Йдеться і про директора слідчого відділу, і про детектива Джютаро Торїгаю, які послугувалися літературною мовою. Мабуть, це було зумовлено статусом обох героїв, які прибули на місце злочину для офіційного розслідування. Детектив у спілкуванні з місцевими жителями використовував нейтрально-ввічливий стиль. У свою чергу, люди давали свідчення, прилаштовуючись до стилю Торїгаї. Один свідок, наприклад, розповів, що жінка – жертва злочину, була швидше за все не з цих країв, оскільки спілкувалася токійським діалектом. Свідок навіть озвучив почуту від потерпілої фразу, яку детектив у думках переробив на діалект міста Хаката: <たいそういいとこですなア> [19, с. 35] *Taisou samishii toko desu naa* «Дуже похмуре місце» [переклад наш]. *たいそう taisou* у значенні «дуже» також уживається в осакському діалекті, як *いとこ toko* «місце» [9].

Отже, на прикладі роману Мацумото Сейчю «Крапки та лінії» встановлено, що використання діалектних елементів у творі є вагомою складовою авторського стилю письменника. Характерним є те, що найявні вони у реплїках героїв родом з о. Кюсю. Діалектизми більшою мірою стосуються граматичного рівня. Серед них автор ужив чимало таких, які вживаються також в інших діалектах, що побутують на о. Хонсю. Це може слугувати яскравим прикладом перехідності діалектних явищ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гриценко П. Ю. Діалектизм / П. Ю. Гриценко // Українська мова : енциклопедія / редкол. : Русанівський В. М., Тараненко О. О., Зяблюк М. П. та ін. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К.: Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. – С. 146–147
2. Єрмоленко С. Говіркове багатоголосся сучасної української прози: [Електронний ресурс] / С. Єрмоленко // Українознавство. – Київ, 2008. – № 1. – С. 198-205. – Режим доступу: <http://archive.nndiuvn.org.ua/fulltext.html?id=1231> – Назва з екрана. Дата звернення 14.01.2017
3. Жукова И. Н. Словарь терминов межкультурной коммуникации / И. Н. Жукова, М. Г. Лебедько, З. Г. Прошина, Н. Г. Юзефович. – Москва: ФЛИНТА: Наука, 2013. – 632 с.
4. Чукиш В. А. Функции венского диалекта в произведениях современной австрийской художественной литературы: [Электронный ресурс] / В. А. Чукиш // Вестник Волгоградского государственного университета. Серия 2, Языкознание. – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/funksii-venskogo-dialekta-v-proizvedeniyah-sovremennoy-avstriyskoj-hudozhestvennoy-literatury> – Назва з екрана. Дата звернення 15.01.2017
5. Concise Encyclopedia of Pragmatics / [editor J. L. Mey]. – Oxford: Elsevier, 2009. – 1180 p.
6. Gordon M. J. Labov: A Guide for the Perplexed: [Електронний ресурс] / M. J. Gordon. – London / New York: Bloomsbury Academic, 2013. – 252 p. – Режим доступу: <https://books.google.com.ua/books> – Назва з екрана. Дата звернення 20.02.2017

7. Hausladen G. J. Places for Dead Bodies: [Електронний ресурс] / G. J. Hausladen. – Austin: University of Texas Press, 2000. – 212 p. – Режим доступу: <https://books.google.com.ua/books> – Назва з екрана. Дата звернення 18.01.2017
8. *Wolfram W., Schilling N.* American English: Dialects and Variation, 3rd edn.: [Електронний ресурс] / W. Wolfram, N. Schilling. – Malden, MA: Wiley-Blackwell, 2015. – 456 p. – Режим доступу: <https://books.google.com.ua/books> – Назва з екрана. Дата звернення 15.02.2017
9. 大阪弁: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.weblio.jp/cat/dialect/osaka> – Назва з екрана. Дата звернення 30.01.2017
10. 熊本の方言 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pkmaiko.com/kumaben/si.html> – Назва з екрана. Дата звернення 22.01.2017
11. 黒崎良昭. 松本清張「砂の器」におけるズーズー弁の不思議 / 黒崎良昭. – 園田学園女子大学論文集. – 尼崎市: 園田学園女子大学論文集委員会, 2003. – № 38. – 63-74 頁
12. 高松の方言 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.city.takamatsu.kagawa.jp/kyouiku/bunkabu/rekisi/naiyou/hougen/sa-gyou/hougen-so.htm> – Назва з екрана. Дата звернення 28.01.2017
13. 谷本尚. 日本方言辞典. – 北京: 北京出版社, 1990. – 623 頁
14. 都道府県別・全国方言辞典CD付き / [編者: 佐藤亮一]. – 東京: 三省堂, 2009. – 480 頁
15. 博多弁辞典 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.weblio.jp/content/%E3%81%B0?dictCode=НКТВN> – Назва з екрана. Дата звернення 20.01.2017
16. 福岡方言 (筑後弁) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.k2.dion.ne.jp/~gomasio/hougen.htm> – Назва з екрана. Дата звернення 19.01.2017
17. 豊語林 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www7a.biglobe.ne.jp/~etou/ho.html> – Назва з екрана. Дата звернення 28.01.2017
18. 前田昭彦. 長崎方言におけるタイとパイの意味論的差違 [Електронний ресурс] / 前田昭彦. – 長崎: 長崎大学留学生センター紀要, 1999. – vol.7. – 83-103頁. – Режим доступу: <http://naosite.lb.nagasaki-u.ac.jp/dspace/bitstream/10069/5562/1/KJ00000040198.pdf> – Назва з екрана. Дата звернення 22.01.2017
19. 松本清張. 点と線. 渡された場面 新潮現代文学35 / 松本清張. – 東京: 新潮社, 1978. – 391頁
20. 宮崎弁辞典 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.geocities.jp/mnjrh560/mdic/html/> – Назва з екрана. Дата звернення 29.01.2017
21. 山梨県甲府方言 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://hougen.sakura.ne.jp/shurpan/2014/08_053.pdf – Назва з екрана. Дата звернення 20.01.2017

Стаття надійшла до редакції 30.03.17 р.

I. Batiuk, teaching assistant

Ivan Franko National University of Lviv, Lviv

THE POSITION OF DIALECTS IN DETECTIVE NOVEL “POINTS AND LINES” WRITTEN BY MATSUMOTO SEICHO

This article deals with the dialectal features of the novel “Points and Lines” written by Matsumoto Seicho. The usage of dialecticisms as indicators of particular region is an important component of the writer’s style. Dialect elements are used for the plausible representation of speech of some heroes.

Key words: *dialecticisms, literary language, transitional dialectal phenomena.*

И. Батюк, асист.

Львовский национальный университет имени Ивана Франко, г. Львов

МЕСТО ДИАЛЕКТОВ В ДЕТЕКТИВНОМ РОМАНЕ МАЦУМОТО СЭЙТЁ «ТОЧКИ И ЛИНИИ»

В статье рассмотрены диалектные особенности романа Мацумото Сэйтё «Точки и линии». Использование диалектизмов в качестве региональных индикаторов является важной составляющей авторского стиля писателя. Диалектные элементы применены для большей достоверности языка некоторых героев.

Ключевые слова: диалектизмы, литературный язык, переходные диалектные явления.

УДК 811.521'373.46:611.8

О. Горошкевич, ст. викл.

Львівський національний університет
імені Івана Франка, Львів

ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ПОРТРЕТ ЯПОНСЬКИХ СОМАТИЗМІВ 身 MI «ТІЛО» І 体 KARAДА «ТІЛО»

Розглянуто семантичні відмінності та полісемію японських соматизмів 身 mi «тіло» і 体 karada «тіло», а також погляди японських філологів на специфіку їхнього вживання в історичній перспективі. Проаналізовано також фразеосемантичні поля, ядреними елементами яких виступають ці лексеми.

Ключові слова: соматизм, фразеологічна одиниця, полісемія, лексико-семантичний варіант, лексикографічний портрет, лінгвокультурологічний портрет.

Створення сучасних словників так званого активного типу, що передбачає залучення широкої лексикографічної інформації про слово, сприяло запровадженню в науковий обіг понять на кшталт «лексикографічний портрет», «лінгвокультурологічний портрет» тощо.

Під лексикографічним портретом лексеми розуміють її словникову статтю, виконану в межах єдиного, або інтегрального опису мови, що передбачає: 1) повне семантико-прагматичне представлення мовної одиниці; 2) характеристику її комунікативно-просодичних, синтаксичних, морфологічних і стилістичних властивостей; 3) подання інформації про семантичні зв'язки значень означеної мовної одиниці з іншими лексемами у словнику (синоніми, антоніми, конверсиви тощо) [1, с. 391].

Під терміном «лінгвокультурологічний портрет» розуміємо такий опис і аналіз лексем, у якому досліджено семантику, сполучуваність, фразеологічні, стилістичні властивості кожного значення означеної лексеми.

Соматизми відзначаються високою продуктивністю у творенні нових найменувальних як результатів вторинної номінації на рівні як лексичної, так і фразеологічної підсистем; при цьому система значень соматизмів по-різному представлена у тлумачних